

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קס"א

הגמרא מבינה שלדעת ר' ירמיה בר אבא שהעדים חותמים מאחורי השטר כנגד כל הכתוב בו, אין צריך לכתוב בשטר שריר וקיים, כיון שלא על זה מסתמכים כדי לדעת שהשטר אינו מזויף, אלא על כך שהעדים חתומים בצד האחורי של השטר כנגד כל הכתוב בשטר בצידו הקדמי. ואם המלווה יזייף ויוסיף דברים בשטר יתברר הדבר מיד כיון שאין חתימות של העדים מאחורי אותה התוספת.

ושאל רמי בר חמא את ר חסדא שעדיין נחשוש שהמלווה יוסיף דברים בשטר, ומאחורי השטר היכן שחתומים העדים יוסיף להחתים עדים נוספים כנגד התוספת שכתב בשטר, ויאמר שעדים אלו חתומים כדי לרבות ולהוסיף עדים בשטר.

והשיב לו רב חסדא שלדעת ר' ירמיה בר אבא העדים שחותמים בצד השני של השטר, אינם חותמים מלמעלה למטה ולרוחב השטר כמו שכתוב השטר בצידו הפנימי, אלא חותמים לאורכו של השטר, ומתחילים את חתימתם מלמעלה למעלה, כך שתחילת חתימתם היא היכן שהסתיים השטר, ומסתיימת למעלה בחלקו העליון של השטר, וממילא אי אפשר להוסיף חתימות נוספות מתחת לחתימתם.

ושואלת הגמרא שאמנם אם כך אין חשש שיזייפו ויוסיפו דברים בשטר כי אי אפשר להחתים עדים מאחורה כנגד אותה התוספת, אבל מדוע לא חוששים להפך, שאם המלווה יראה שבסוף השטר כתוב דבר שהוא ריעותא עבורו, הוא יגזוז את החלק הזה בשטר, וישאר רק עם שאר השטר. ולא יהיה מוכח שהשטר נחתך, ממה שהוא חתך חלק מחתימת העדים, כיון שאם למשל היה חתום על השטר ראובן בן יעקב עד, כיון שהחתימה מתחילה לאורך השטר מלמעלה למטה, רק המילה ראובן תיחתך, וישאר כתוב בן יעקב עד, והדין הוא ששטר שכתוב בו בן איש פלוני עד הוא כשר, כפי ששינונו במשנה.

ועונה הגמרא שחותמים העדים את המילים ראובן בן באותה השורה, כך שאם שאם המלווה ירצה לחתוך את השורה האחרונה שבשטר הוא יחתוך גם את המילה בן ולא רק את המילה ראובן. וממילא לא ישאר כתוב אלא יעקב עד.

ועדיין שואלת הגמרא שאף אם כתוב יעקב עד השטר כשר, שהרי שינונו בעד החתום על השטר איש פלוני עד, השטר כשר. ועונה הגמרא שהעדים לא יחתמו בסוף את המילה עד, וכך לא יוכל המלווה לחתוך את השטר כי אז לא ישאר בו חתימות עדים כשרות.

תירוץ נוסף עונה הגמרא שאף אם העד כן חתם ראובן בן יעקב עד, לא חוששים שיחתכו את חתימתו וישאר כתוב יעקב עד, כי מדובר שאנו יודעים שאין עד ששמו כשם אביו של העד שחותם כך, וממילא אם המלווה יחתוך את סוף השטר לא יטעו לחשוב שהחתום כאן הוא יעקב.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שאפילו אם אין כאן עד ששמו כשם אביו של העד שחותם כך, מדוע לא נחשוש שהעד חתם בשם אביו, ועונה הגמרא שאדם לא חותם בשם אביו במקום בשם עצמו.

ושואלת הגמרא שאולי הוא חתם כך דרך סימן, שהרי מצינו כמה שחתימותיהם היו סימנים, כמו רב שחתימתו הייתה צורה של דג, ור' חנינא שחתימתו הייתה ענפי דקל, ורב חסדא שחתימתו הייתה סמ"ך, ורב הושעיא שחתימתו הייתה עי"ן, ורבא בר רב הונא שחתימתו הייתה תורן של ספינה. ועונה הגמרא שאדם לא חצוף להשתמש בשמו של אביו כסימן.

ואמנם על מה שהקשתה הגמרא שנחשוש שהמלווה יחתוך את סוף השטר, ולמרות זאת נכשיר את השטר כי כתוב בו יעקב עד, תירץ מר זוטרא שלא חוששים לזה כיון שכל העדים בגט חותמים אחד מעל השני בשווה, וממילא אם המלווה יחתוך את סוף השטר כל ראשי חתימות העדים יחתכו והדבר יהיה ניכר.

מביאה הגמרא שאמר ר' יצחק בר יוסף ב' דינים בשטר בשם ר' יוחנן, הא' שכל מקום שיש מחיקה בשטר (אף שאין בה חשש שהייתה במקום המילים שריר וקיים), צריך שיקיים הסופר את התיקונים הללו בשטר עצמו, ויכתוב לפני שמילים שריר וקיים שאף תיקונים אלו בכלל שריר וקיים.

ודין נוסף אמר ר' יוחנן שהסופר צריך שיחזור פעם נוספת על העניין שהיה כתוב בשטר בשורה האחרונה של השטר. ומבארת הגמרא מדוע צריך לחזור שוב, כיון שאמר ר' עמרם שאין למדים מסקנות משורה האחרונה של השטר, כי יתכן לזייף את השורה הזו, ולכן הסופר לא יכול לכתוב בה דבר שיש ממנו נפקא מינה, כי לא ילמדו ממנו, ולכן הוא רק חוזר בשורה זו על העניין שבשטר פעם נוספת.

